

Skuteczność żądania zamiany akcji

W przypadku już zgłoszonego roszczenia o zamianę akcji imiennych na akcje na okaziciela na podstawie postanowienia statutu obowiązującego w chwili zgłoszenia roszczenia, późniejsza zmiana statutu na wykluczającą możliwość zamiany akcji nie jest skuteczna w tym znaczeniu, że uniemożliwia uwzględnienie już zgłoszonego roszczenia.

Tak uznał Sąd Najwyższy w wyroku z 17 marca 2016 r., II CSK 232/15.

Powód (akcjonariusz) wniósł na podstawie art. 334 § 2 Kodeksu spółek handlowych powództwo o nakazanie pozwanej spółce akcyjnej zamianę akcji imiennych, będących własnością powoda, na akcje na okaziciela oraz wydanie dokumentów akcji na okaziciela. W odpowiedzi pozwana stwierdziła, że wyemitowała wyłącznie jeden typ akcji, tj. imienne i dotychczasowa struktura kapitału czyni ją spółką zamkniętą, a celem emisji wyłącznie takich akcji było i jest ograniczenie możliwości dostępu do spółki nieokreślonej ilości anonimowych akcjonariuszy.

Sąd okręgowy uwzględnił powództwo i wskazał, że zgodnie z przepisem art. 334 § 2 k.s.h. zamiana akcji imiennych na akcje na okaziciela albo odwrotnie może być dokonana na żądanie akcjonariusza, jeżeli ustawa lub statut nie stanowi inaczej. Powodowi przysługuje zatem zgłoszone roszczenie o zamianę akcji imiennych na akcje na okaziciela, bowiem przepisy k.s.h. nie przewidują ograniczenia tego roszczenia, jak również ograniczenia takiego ani wyłączenia nie przewiduje statut pozwanej spółki, w którym brak wyraźnego wyłączenia możliwości zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela. Statut spółki nie zawiera również przepisu, który w sposób pośredni wyłączałby dopuszczalność zamiany akcji.

Pozwana spółka wniosła apelację, wskazując, że już po wniesieniu apelacji nastąpiła zmiana statutu przez wprowadzenie zakazu zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela, wobec czego zamiana akcji jest obecnie niedopuszczalna, co czyni żądanie strony powodowej bezpodstawnym. Sąd apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo. Sąd ten uznał, że w wyniku podjęcia uchwały zmieniającej statut pozwanej i wyłączającej możliwość zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela, powód na etapie postępowania apelacyjnego utracił podstawę do wystąpienia z roszczeniem o zamianę akcji. Wobec tego wykonanie wyroku sądu I instancji stało się niemożliwe.

Powód wniósł skargę kasacyjną, którą Sąd Najwyższy uwzględnił.

Komentarz eksperta

Jarosław Kamiński, [advokat Warszawa](#), Senior Associate w Rödl & Partner

Istotą sporu w sprawie jest to, od jakiej chwili wywołuje dla akcjonariuszy skutki prawne zmiana statutu spółki akcyjnej, wyłączająca dopuszczalność zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela. W szczególności, czy akcjonariusz, który na podstawie przepisu art. 334 § 2 k.s.h. i statutu spółki, nieprzewidującego zakazu zamiany akcji imiennych na okaziciela, wystąpił o dokonanie zamiany akcji, nabył roszczenie o zamianę i czy zasadność oraz skuteczność tego roszczenia należy oceniać według stanu z chwili wystąpienia z roszczeniem, bez względu na późniejszą zmianę statutu wykluczającą możliwość zamiany, czy też z uwzględnieniem zmiany statutu.

Sąd Najwyższy wskazał, że w chwili zgłoszenia przez akcjonariusza żądania zamiany akcji z imiennych na okaziciela powstało jego indywidualne roszczenie wobec spółki o dokonanie takiej zamiany. Zgodnie z powszechnie obowiązującymi regułami, do oceny roszczenia stosuje się stan faktyczny i prawny istniejący w chwili powstania roszczenia, podobnie jak do oceny stosunków prawnych stosuje się przepisy obowiązujące w chwili ich powstania. Jeżeli zatem prawo (roszczenie) powstało na gruncie określonego stanu faktycznego i prawnego, to zasadność roszczenia ocenia się według przepisów obowiązujących w czasie, gdy roszczenie (prawo) to powstało. Jest to akceptowana w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zasada praw słusznie nabytych, przyjmująca zakaz wstecznego działania nowych regulacji prawnych, w szczególności wtedy, gdy oddziałują one w sposób niekorzystny na ostatecznie skonkretyzowane prawa podmiotowe już nabyte zgodnie z

przepisami dotychczas obowiązującymi. Zasada ta odnosi się także do roszczeń (praw) nabytych na podstawie przepisu ustawy dopuszczającego możliwość ich powstania, pod warunkiem, że inny przepis (ustawy lub statutu) nie stanowi inaczej, a przepisu takiego brak.

Statut spółki akcyjnej jest przede wszystkim umową między akcjonariuszami, czynnością prawną wywołującą określone skutki prawne. Postanowienie statutu wyłączające możliwość zamiany akcji należy do postanowień normatywnych, bowiem kształtuje stosunek prawny, na co zezwala względnie obowiązujący przepis art. 334 § 2 k.s.h. Postanowienia statutu, poza tym, że są oświadczeniami woli akcjonariuszy i czynnościami prawnymi, są też szczególnego rodzaju przepisami prawa kształtującymi, wraz z przepisami ustawy, prawa i obowiązki akcjonariuszy.

Pomimo rozbieżnych poglądów w doktrynie, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że jeżeli statut spółki akcyjnej nie przewidywał zakazu zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela, to zgodnie z przepisem art. 334 § 2 akcjonariuszowi przysługiwało prawo do żądania zamiany akcji. Zmiana statutu spółki w tym przedmiocie i wyłączenie dopuszczalności zamiany akcji wywołuje w stosunkach wewnętrznych (wobec akcjonariuszy) skutek od chwili podjęcia uchwały o zmianie statutu, chyba że w uchwale postanowiono nadać jej moc wsteczną. Nie ma bowiem ustawowego zakazu nadania uchwale o zmianie statutu mocy wstecznej. Brak zakazu ustawodawcy nie oznacza, że walne zgromadzenie akcjonariuszy ma w tym zakresie jednak całkowitą swobodę. Nadanie uchwale o zmianie statutu skutków retroaktywnych jest dopuszczalne jedynie wtedy, gdy nie narusza to przepisów ustawy, bezpieczeństwa obrotu oraz praw nabytych. Nie ulega wątpliwości, że uchwała o zmianie statutu obowiązuje akcjonariuszy dopiero od chwili jej podjęcia, chyba że nadano jej moc wsteczną, co jest jednak niedopuszczalne, jeżeli prowadzi do utraty praw wcześniej nabytych przez akcjonariuszy lub inne osoby. Sąd Najwyższy stwierdził zatem, że uchwała zmieniająca statut pozwanej spółki nie mogła pozbawić powoda prawa żądania zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela, jeżeli nabył on to prawo na podstawie przepisu art. 334 § 2, jeszcze przed zmianą statutu spółki akcyjnej.

W konsekwencji, jeśli statut spółki akcyjnej nie przewiduje wprost zakazu dokonywania konwersji akcji imiennych na okaziciela albo odwrotnie, wówczas akcjonariusz posiada uprawnienie do żądania od zarządu spółki dokonania stosownej zamiany akcji.

Źródło: <http://www.rp.pl/Firma/309099989-Skuteczosc-zadania-zamiany-akcji.html?#ap-1>